

hoorpaa nærværende Lovforslag er affattet, fra den Side vil tro at finde et Argument for, at man har Ret i de urigtige Paastaaender, som man tidligere har fremsat. Jeg tror saaledes, at baade Retfærdigheds- og Klogskabshensyn maa bevirke, at man forandrer de Afsløsningsbestemmelser, som findes i nærværende Lovforslag, og da navnlig i den Retning, at Bederlagssummen og Fordelene derved ikke alene tillægges Gaardmændene som saadanne, men i Overensstemmelse med den Ret, som er antydet i det af Regjeringen for et Par Aar siden forelagte Lovudkast, tilskikkes hele Bondefolkningen som saadan. Hvad vindes der nu ved nærværende Lovforslag? Dette Spørgsmaal, tror jeg, har Krav paa nærmere Overveelse. Det er ganske vist, at det, hvis det bliver til Lov, vil være til stor Fordel for de nuværende Fæstegaardmænd; de ville derved realisere store Fordele; Alle som en vilde være særdeles vel fornøiede med en saadan Lov, og de ville erklære den for uden Sammenligning at være den bedste Lov, der er udfkommen i al den Tid, Grundloven har eksisteret, ja endog en hel Del bedre end Grundloven selv. Naar man saaledes tager Afsted med Fæstelovgivning som en forældet Lovgivning og ønsker at komme ind paa nye Samfundsforhold, er det nyttigt at tænke over, hvorledes Tilstanden vil blive, naar alle med den tidligere Lovgivning forbundne Baand og Indskrænkninger ikke længere eksistere. Det er naturligt, rigtigt og passende at kaste et Tilbageblik paa den Lovgivning, man forlader, for at vurdere de Fordele og Tab, som have været forbundne med denne Lovgivning; men naar man gjør dette, er der Ingen i denne Sal, som ikke vil erkende, at Fæstelovgivningen i de flere Hundrede Aar, som nu ere tilbagelagte, har været til den allerstørste Fordel for Bondestanden. Jeg tror, vi Alle ere enige om at erkende, at dersom Fæstelovgivningen ikke havde været, vilde Bondestanden som saadan ikke nu længere kunne siges at eksistere her i Danmark; saaledes som Forholdet, har været i de forløbne Aarhundreder, er der al Sandfynlighed for, at uden den Garant, som ligger i Fæstelovgivningen, vilde Bondestanden som saadan ikke nu eksistere. Lovgivningen har med fuld Føie indset, at naar den oprettede Familiegodser, og naar den ved kunstige Midler af Hensyn, som den den Gang ansaa for samfundstjenlige, søgte at samle en Mængde Jord paa enkelte Hænder, og sørgede for at bevare denne Jord paa disse Hænder, maatte der ogsaa træffes betryggende Foranstaltninger mod, at den Jord, der saaledes paa kunstig Maade blev holdt sammen, ikke oplugte de mindre Besiddelser, som laa rundt omkring, idet Lovgivningen med Føie har ment, at Samfundet paa ingen Maade kunde være tjent med, at saagodt som al Jord kom paa enkelte Hænder, og at de smaa Besiddelser, som udgjøre enhver Stats Styrke, forsvandt. Det er fremdeles erkjendt her

i denne Sal, at næst efter den Tilstand, som man kalder Selveie, og som bestaar deri, at Eieren selv driver den Jord, han eier, ere de langvarige Brugsforhold at foretrække for de kortvarige; Livsfæste er at foretrække for lange Forpagtninger, som jo nu ved Lov ere bleven afskaffede for Fæstegodsets Vedkommende, og lange Forpagtninger ere igjen at foretrække for korte Forpagtninger. Kaster man sit Blik paa de Lande, hvor korte Forpagtninger finde Sted, er der overalt den største Misforholdelse med disse Samfundstilstande. Det er i og for sig ikke heldigt, at der findes meget stor Ulighed i Formuefordelingen Sted; men det er farligt i et demokratisk Samfund; hvor den politiske Magt er bleven lagt i Almuens Hænder, ville store Ophobninger af Formue paa enkelte Hænder kunne medføre meget store Samfundsrystelser; men jo hyppigere de korte Forpagtninger ere, jo hyppigere den lille Besiddet, efter at have tilstaaet sin Kapital, efter saa Aars Forløb maa forlade det Sted, han har i Forpagtning, desto bittere vil han føle det, og desto mere ere vi udtatte for Rystelser, som vi Alle som en maa søge at forebygge. Dette er altsaa den Tilstand, vi komme ind paa ved dette Lovforslags Vedtagelse. Vi komme derved ind paa Kontraktfrihed, paa korte Forpagtningstilstande, paa den Art af Brugsforhold, som jeg tror, vi Alle — med Undtagelse af min ærede Sidemand (Frederiksen), der holder paa ubetinget Kontraktfrihed, og nogle Faa, som sympathisere med ham — som altsaa det store Flertal af os ikke anser for heldige og betryggende Tilstande. Dersom man vil sige, at det vel kan være, at de korte Forpagtninger ikke i og for sig ere heldige, men at der ingen Fare er for, at den Frihed, som i saa Henseende vilde blive givet, skulde blive benyttet, selv om vi affaffede Fæstetvangen, hvorimod Alt vilde komme til at gaa i det gamle Spor som hidtil, idet man, uagtet man ikke længere behøvede det, vilde vedblive at give Gaarde i Livsfæste, naar man ikke selv brugte dem, og vilde vedblive at foretrække langvarige Forpagtninger for kortvarige Forpagtninger, ligesom man heller ikke behøvede at frygte for, at Kapitalerne vilde kaste sig over Torveiendommene og opkjøbe de smaa af disse, saa tror jeg, at man der gjør Regning uden Bæret; navnlig tror jeg, at man ikke kan henvise til Erfaringerne siden 1861. Det er vel saa, at Fæstetvangen for en stor Del af de egentlige Landeieendomme ophørte ved Lov af 19de Februar 1861, uden at jeg tror, man indtil dette Døielik kan paavise nogen egentlig farlig Følge deraf; men den Tilstand, som saaledes har bestaaet siden 1861 indtil nu, er virkelig meget for ung, til at man derpaa kan bygge nogen Erfaring. Det er en Selvfølge, at med Hensyn til saadanne Forhold spiller Banens Magt, det Traditionelle en ganske overordentlig stor Rolle. Naar Samfundstilstanden er saaledes, at Jordbrug i Almindelighed gives